

ВИНИКНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВ НА ЧАСТКУ В СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ЧАСТОК

THE ACQUISITION AND TERMINATION OF RIGHTS TO A SHARE IN THE AUTHORIZED CAPITAL OF A LIMITED LIABILITY COMPANY: SPECIFIC ASPECTS OF STATE REGISTRATION AND ACCOUNTING OF SHARES

Негода І.А., аспірант кафедри цивільного права та процесу
Харківський національний університет внутрішніх справ

Товариство з обмеженою відповідальністю є найбільш поширеною організаційно-правовою формою господарських товариств та станом на 01.01.2024 року їх зареєстровано 785999. Отже, значна група осіб, які є учасниками цих товариств зацікавлені у забезпеченні визнання та захисту корпоративних прав, що є запорукою стабільного функціонування економіки. Корпоративні права учасника такого товариства пов'язуються з правом на частку у його статутному капіталі, посвідчення прав на яку є одним з ключових питань для теорії корпоративного права. У статті відзначається, що сьогоднішній етап правового регулювання відносин щодо обліку прав на частки учасників товариства з обмеженою відповідальністю у статутному капіталі характеризується відсутністю чітких механізмів здійснення державної реєстрації. У наукових колах неодноразово акцентувалась увага на ряді проблем, які потребують нагального вирішення: встановлення частки у статутному капіталі як належного об'єкту обороту, з набуттям прав на яку виникають і корпоративні права та визначення моменту набуття прав на них. Наразі одне з окреслених питань вирішене на законодавчому рівні: ст. 96¹ Цивільного кодексу України визначає, що корпоративні права набуваються особою з моменту набуття права власності на частку. Проте так й не дістало належного закріплення правило про те, на підставі якого саме факту набувача частки виникає право власності на неї: з моменту внесення змін до відомостей про товариство, які містяться у Єдиному державному реєстрі; з моменту прийняття рішення зборами учасників про прийняття нового учасника до складу товариства, якщо цього вимагає статут (підпункт 3 частини 5 ст. 11 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»; з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором відповідно до загального правила, сформульованого у ст. 334 ЦК України.

Припинення незаконної зміни власників часток у товариствах може досягатись шляхом фіксації прав на частки у статутному капіталі товариства та формулювання чітких законодавчих приписів щодо моменту виникнення права на таку частку на підставі відповідного договору та внесення змін до Єдиного державного реєстру у частині відомостей про розмір часток кожного із засновників. У статті обґрунтовується, що відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань мають містити достовірні відомості щодо майнової участі кожного з учасників у статутному капіталі і розмір їх часток як оборотоздатних об'єктів цивільних прав та виконувати правопосвідчувальну функцію. Проаналізовано положення про облік часток товариства з обмеженою відповідальністю Центральним депозитарієм цінних паперів та зауважено, що позитивним моментом є фіксація факту набуття та припинення прав на частки в статутному капіталі товариства в системі депозитарного обліку.

Ключові слова: частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, корпоративні права, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Центральний депозитарій цінних паперів, облік часток.

Limited Liability Company is the most common organizational and legal form of business entities, and as of January 1 2024, there were 785999 of them registered. Therefore, a significant group of individuals who are participants in these companies are interested in ensuring the recognition and protection of corporate rights, which is a guarantee of the stable functioning of the economy. The corporate rights of a participant in an LLC are associated with the right to a share in the authorized capital of the LLC, and the certification of these rights is one of the key issues for corporate law theory. The article notes that this stage of legal regulation of relations regarding the accounting of rights to shares in the authorized capital of LLCs is characterized by the absence of clear mechanisms for state registration. In academic circles, attention has been repeatedly drawn to a number of problems that require urgent resolution: establishing a share in the authorized capital as a proper object of turnover, from the acquisition of rights to which corporate rights arise, and determining the moment of acquisition of rights to them. At present, one of the outlined issues has been resolved at the legislative level: Article 96¹ of the Civil Code of Ukraine stipulates that corporate rights are acquired by a person from the moment of acquiring the right of ownership to a share. However, the rule specifying exactly when the right of ownership to the share arises for the acquirer has not yet been properly established: from the moment changes are made to the information about the company contained in the Unified State Register, from the moment a decision is made by the participants' meeting to admit a new participant to the company, if required by the articles of association (subparagraph 3 of part 5 of Article 11 of the Law of Ukraine 'On Limited and Additional Liability Companies'), from the moment of transfer of property, unless otherwise provided by the contract in accordance with the general rule set forth in Article 334 of the Civil Code of Ukraine. The cessation of illegal changes in the ownership of shares in companies can be achieved by fixing the rights to shares in the authorized capital of LLCs and formulating clear legislative provisions regarding the moment of the right to a share in the authorized capital of LLCs arising on the basis of the relevant contract and making changes to the Unified State Register regarding the information on the size of shares held by each of the founders. The article argues that information from the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs, and Public Associations should contain accurate information regarding the property participation of each participant in the authorized capital and the size of their shares as turnoverable objects of civil rights and perform a certifying function. The article analyzes the provisions regarding the accounting of LLC shares by the Central Depository of Securities and notes that a positive aspect is the recording of the acquisition and termination of rights to shares in the company's authorized capital in the depository system.

Key words: share in the authorized capital of a limited liability company, corporate rights, Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Associations, Central Securities Depository, share accounting.

Постановка проблеми. Здійснення прав на частку товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) вимагає напрацювання механізмів визначення ключових характеристик такого права – суб'єкта, об'єкта, його змісту, об'єму правомочностей, що його становлять тощо. Таке завдання для низки об'єктів цивільних прав виконує єдина централізована система реєстрації майнових прав,

що має важливе значення для забезпечення майнового обороту. У літературі наголошується на тісному зв'язку державної реєстрації з багатьма юридичними фактами, які мають першочергове значення для цивільних правовідносин (насамперед для укладення правовинів, переходу права власності, виникнення суб'єктивних прав), а також самих суб'єктів права – юридичних осіб (при їх

створенні та реорганізації); констатується багатовекторність державної реєстрації, її різне призначення та правові наслідки та відмічається, що реєстрація є фактором достовірності відомостей, які містяться у відповідному реєстрі; реєстрація є правостановлювальним фактом; виконує функції обліку, що є складовою відносин у сфері інформації [1, с. 68]. Вказані функції державної реєстрації слід дослідити у розрізі державної реєстрації прав на частку у статутному капіталі ТОВ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються фіксації прав на частки у статутному капіталі ТОВ були предметом ґрунтовних досліджень вітчизняних науковців. Зазначену тематику опрацювали І. В. Спасибо-Фатєєва, А. В. Смітгох, Ю. М. Жорнокуй, О. Р. Кібенко та інші науковці. Водночас, ці дослідження не відображають новел Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 року щодо визначення моменту набуття корпоративних прав та обліку часток у статутному капіталі товариства у системі Національного депозитарію. Не отримало законодавчого закріплення й визначення моменту виникнення прав на частки у статутному капіталі ТОВ, що зумовлює необхідність подальших теоретичних напрацювань з окресленого питання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування необхідності визначення у законодавстві моменту виникнення та припинення прав на частку в статутному капіталі ТОВ та аналіз законодавства щодо її обліку в обліковій системі часток.

Основний матеріал дослідження. Законодавство України донедавна лише опосередковано регламентувало здійснення державної реєстрації прав на частки у статутному капіталі ТОВ. А. В. Смітгох вказує, що «державна реєстрація частки чинним законодавством не передбачена» ... самі частки не реєструються та не індивідуалізуються інакше, ніж через вказівку на їх розмір та учасника (зокрема, у них відсутні номери, не реєструється виникнення та припинення самих часток як об'єктів права [2, с. 186]. З даним твердженням слід погодитись з огляду на наступне.

Правове регулювання державної реєстрації юридичної особи визначене ст. 89 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за ч. 4 якої до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр) вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування, місцезнаходження, органи управління, філії та представництва, мету установи, а також інші відомості, встановлені законом. Інформація щодо часток у статутному капіталі ТОВ відображається при державній реєстрації товариства відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань» [3] (далі – Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб»), відповідно до ст. 9 якого у Єдиному державному реєстрі містяться наступні відомості про юридичну особу: перелік засновників (учасників) крім ТОВ, частки яких обліковуються в обліковій системі часток (п. 8 ч. 2 ст. 9 цього Закону); розмір статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) та розмір частки кожного із засновників (учасників) (п. 15 ч. 2 ст. 9 цього Закону).

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон України «Про ТОВ») не містить приписів щодо необхідності вказівки у статуті ТОВ складу учасників та розміру належних їм часток. Отже, зміна учасників ТОВ, у зв'язку з відчуженням частки у статутному капіталі ТОВ, не потребує проведення загальних зборів учасників для внесення змін до статуту та законодавство не містить жодних зобов'язуючих приписів про потребу у проведенні реєстраційних дій по внесенню змін до статуту ТОВ під ризиком настання

негативних наслідків внаслідок їх не проведення. З огляду на окреслену правову ситуацію, можна припустити, що відомості Єдиного державного реєстру не відповідають фактичному стану справ та суди, у випадку спору, керуватимуться юридичним критерієм їх оцінки, визначеної у ч. 3 ст. 10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб», за якою якщо якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, не внесені до нього, вони не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості.

Значний оборот часток, як об'єктів цивільних прав, робить актуальним й питання їх належного обліку, що має досягатися через державну реєстрацію відомостей про юридичну особу, що зумовлює доцільність аналізу сутності державної реєстрації.

У науковій літературі реєстрація прав розглядається як публічний елемент, що виходить за межі сфери регулювання цивільних правовідносин, у зв'язку з чим про неї у ЦК України лише згадується, однак вона є предметом наукових досліджень українських цивілістів. У той же час міцний зв'язок реєстрації з багатьма юридичними фактами, що мають значення для державної реєстрації, не дозволяє абстрагуватися від неї [1, с. 340]. З такою думкою варто погодитись, адже державна реєстрація не має виключно публічно-правового характеру та не суперечить засадам цивільного законодавства.

Значення державної реєстрації прав по різному проявляється щодо різних об'єктів цивільних прав. Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно виступає як окрема цивільно-правова конструкція, оскільки включена до регламентації порядку набуття прав на об'єкти нерухомого майна відповідно до ст. 182 ЦК України та впливає на момент виникнення майнових прав на нерухомість (ч. 4 ст. 334 ЦК України, ч. 2 ст. 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»). Цей Закон передбачає одночасність вчинення нотаріальної дії з нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва, майбутнім об'єктом нерухомості та державної реєстрації прав (пп. 2¹ ч. 1 ст. 3). При цьому, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 2 вказаного Закону України, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень – офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно [4]. Однак, як вбачається з проаналізованого вище законодавства, державна реєстрація відомостей у Єдиному державному реєстрі про розмір часток кожного із учасників у статутному капіталі ТОВ не виступає як юридичний факт, що опосередковує виникнення, перехід та припинення прав на це майно.

І. В. Спасибо-Фатєєва застерігала нехтуванням значення державної реєстрації та зазначала, що наслідком такого підходу може стати те, що відомості Державного реєстру не сприйматимуться як публічно достовірні. Натомість, саме протилежний підхід застосовує законодавець при регулюванні набуття прав на нерухоме майно, акцій, прав інтелектуальної власності, а також для реєстрації юридичних осіб. Тобто, за загальним правилом, таке значення реєстрації у решті випадків, коли вимагається внесення відповідних відомостей до тих чи інших реєстрів прав, якраз є вирішальним. Тому ухилитись від такого майже універсального бачення відомостей реєстрів недоцільно [5, с. 196]. Підтримує «реєстраційний підхід» й О. А. Беяневич та відмічає, що відомості з Єдиного державного реєстру мають відображати реальну майнову участь кожного з учасників у статутному капіталі і розмір їх часток саме як оборотоздатних об'єктів прав, які можуть бути відчужені та на які може бути звернено стягнення за зобов'язаннями боржника-учасника товариства. Статут-

ний капітал як такий, функцію захисту інтересів кредиторів самого товариства не виконує, оскільки товариство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном і не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників [6].

Погляди науковців, які висловлюються за надання державній реєстрації у Єдиному державному реєстрі відомостей про права на частки у статутному капіталі ТОВ правофіксуючого значення узгоджуються з загальною концепцією речових прав. Речовим правам притаманні принципи абсолютності, слідування, визначеності законом переліку і змісту речових прав, переваги, публічності [7, с. 39]. Не вдаючись до характеристики всіх названих принципів у контексті прав на частки у статутному капіталі ТОВ, все ж доречно зупинитись на принципі публічності, який, на нашу думку, тісно пов'язаний з предметом нашого дослідження. У літературі зазначено, що будь-яке речове право має бути публічним. Треті (зобов'язані) особи повинні мати можливість дізнатися про існування речового права, й, відповідно, про їхні обов'язки. Відносним правовідносинам не властива така особливість, як публічність, оскільки вони не стосуються третіх осіб. Публічність речових прав зазвичай досягається за допомогою інститутів володіння щодо рухомих речей і реєстрації (щодо нерухомих) [7, с. 43]. Однак, володіння часткою у статутному капіталі ТОВ не є очевидним для третіх осіб, відтак принцип публічності має досягатись через державну реєстрацію відомостей про товариство, що міститься у Єдиному державному реєстрі. Верховний Суд наголошував на тому, що відомості такого Реєстру виконують функцію оголошення прав на частку невизначеному колу третіх осіб [8, 9, 10].

До наведених вище аргументів можна додати те, що державна реєстрація речових прав на частку у статутному капіталі ТОВ не може існувати у формі самостійного юридичного факту, адже мала б проводитись після виникнення, переходу або припинення прав на частку, у зв'язку з чим механізм виникнення, переходу та припинення прав на частку реалізовувався б на підставі фактичного складу. На сьогодні законодавець лише факт припинення прав на частку пов'язує з державною реєстрацією. Відповідно до ч. 5 ст. 24 Закону України «Про ТОВ» учасник вважається таким, що вийшов з товариства, з дня державної реєстрації його виходу. Тобто законодавство пов'язує момент втрати відповідного статусу з державною реєстрацією. Застосування аналогії закону дозволяє зробити висновок, що і момент набуття статусу учасника ТОВ слід визначати з моменту державної реєстрації відповідних змін у складі учасників такого товариства. У ст. 96¹ ЦК України законодавцем закріплено правило, що момент виникнення корпоративних прав збігається з набуттям прав на частку. Однак вказана норма не вирішила одного з ключових питань: з настанням якого факту у набувача частки виникає право власності. Наведене породжує деяку правову невизначеність у нормативному забезпеченні корпоративних прав учасників ТОВ та має отримати належне доктринальне обґрунтування.

У науковій літературі запропоновано ввести облік та реєстрацію часток у статутному капіталі ТОВ аналогічний до акцій [11, с. 21]. Законодавець сприйняв цю пропозицію та з 1 січня 2023 року набрали чинності зміни до законодавства України [12], за якими правові засади функціонування облікової системи часток ТОВ визначаються Законом України «Про депозитарну систему України». Нововведенням є запровадження механізму обліку часток ТОВ та товариства з додатковою відповідальністю (далі – ТДВ) через систему Центрального депозитарію цінних паперів. Перехід до системи обліку часток ТОВ чи повернення до обліку в Єдиний державний реєстр є добровільним та відбуватиметься за одностайним рішенням учасників товариств.

Так, у статуті ТОВ відомості про облік часток товариства в обліковій системі часток зазначатимуться у статутах товариств (ст. 11 Закону України «Про ТОВ»). Облік часток ТОВ здійснюватиметься Центральним депозитарієм виключно в електронному вигляді після прийняття засновниками або учасниками товариства відповідного рішення в порядку, встановленому Законом України «Про ТОВ». Відповідно до п. 14 ч. 2 ст. 30 цього Закону прийняття рішення щодо обліку або припинення обліку часток товариства в обліковій системі часток належить до виключної компетенції загальних зборів учасників ТОВ. Такі рішення приймаються одностайно всіма учасниками товариства, які мають право голосу з відповідних питань (ч. 3 ст. 34 Закону України «Про ТОВ»). На підставі прийнятого рішення між товариством та центральним депозитарієм укладається відповідний договір, після чого центральний депозитарій подає до Міністерства юстиції України в електронній формі заяву про державну реєстрацію відомостей щодо обліку часток ТОВ в обліковій системі часток, згідно з якою здійснюють державну реєстрацію включення до Єдиного державного реєстру відомостей про дату початку обліку часток товариства в обліковій системі часток з одночасним виключенням із такого реєстру відомостей про перелік учасників відповідного товариства.

Юристи-практики відмічають, що виключення з Єдиного державного реєстру інформації про учасників товариства може сприйматись як негативний чинник, адже такі рішення є вкрай важливими при проведенні моніторингу (аудиту) контрагента. Доступ до Реєстру є відкритим та загальнодоступним, саме тому вкрай важливо забезпечити публічність інформації про учасників товариства і в умовах запровадження обліку часток [13]. У розвитку цієї думки можна зауважити, що принцип публічності (гласності) речових прав впроваджується через державну реєстрацію відомостей про учасників та розмір їх часток; виконує як фіскальні та інформативні функції для належного оподаткування інвестиційного прибутку від продажу частки ТОВ, а також функцію дотримання законодавства у сфері протидії корупції, оскільки суб'єкт декларування має зазначати належну йому або члену його сім'ї частку у статутному капіталі товариства, грошове та відсоткове вираження якої зазначено в установчому документі товариства та в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб незалежно від фактично внесеного вкладу.

Згідно зі ст. 27⁴ Закону України «Про депозитарну систему України» інформація про власників часток товариства розкривається Центральним депозитарієм у строки, порядку та за формою, що встановлені Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Така інформація обов'язково має містити відомості про розмір пакета такого власника із зазначенням відсотка, кількості належних такому власнику часток та відомості про власника із зазначенням його імені (найменування) [14]. На виконання положень цього Закону, п. 43 Порядку ведення облікової системи часток ТОВ та ТДВ, затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 17 травня 2023 року № 525 (далі – Порядок облікової системи часток) визначено, що інформація про власників часток товариства розкривається Центральним депозитарієм цінних паперів на інформаційних електронних ресурсах центрального депозитарію не пізніше наступного робочого дня після дати початку обліку часток товариства в обліковій системі часток та протягом всього строку обліку часток товариства в обліковій системі часток [15]. При цьому науковці передбачають, що інформація про ТОВ буде відкритою, а доступ до неї буде вільним, в обсязі, який визначено Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб» [16, с. 244]. Проте на сьогодні відповідні порядки розкриття інформації відсутні, що виключає можливість детального аналізу цього питання.

Відповідно до ст. 27¹ Закону України «Про депозитарну систему України» облікова система часток ТОВ та ТДВ – це сукупність інформації, записів про: частки ТОВ (вид, номінальна вартість і кількість, обмеження обігу тощо) на рахунках власників таких часток; інформації про товариство; про власників часток; про обмеження прав власників; про осіб, уповноважених власниками (управителів, заставодержателів, інших осіб, наділених відповідними правами щодо часток), а також іншої передбаченої законодавством інформації. В обліковій системі часток фіксуватимуть факти набуття і припинення прав на частки, а також обмеження таких прав [14]. Тобто облікова система зберігатиме всю інформацію, пов'язану із рухом (обігом) часток, що даватиме можливість точно встановити момент набуття прав на частку учасника ТОВ, що забезпечує надійні засади оборотоздатності часток як об'єктів цивільних прав та сприятиме захисту корпоративних прав учасників ТОВ. Отже, вказаний Закон не визначає момент набуття права власності на частки у статутному капіталі ТОВ, та, очевидно, на практиці цей момент буде пов'язуватися з внесенням відповідних змін до депозитарного обліку, пов'язаних з придбанням частки іншою особою.

Однак облік часток у депозитарній системі має диспозитивний характер та застосовується за одностайним рішенням всіх учасників товариства. Отже, залишається відкритою проблема забезпечення обліку часток у випадку недосягнення згоди всіма учасниками щодо обліку часток у депозитарній системі. Окрім того, представники національного депозитарію неодноразово наголошували на

тому, що облік часток ТОВ у системі центрального депозитарію призначений не для всіх товариств [17].

Висновки. Сучасний етап правового регулювання корпоративних відносин характеризується становленням децентралізованої системи обліку часток, які існують паралельно з реєстром, контрольованим державою, що сприяє здійсненню та захисту прав на частки у статутному капіталі ТОВ та запроваджує прозорий законодавчий механізм обмеження прав власників часток, їх обтяження. Перевагами обліку часток учасників ТОВ Центральним депозитарієм цінних паперів є можливість визначення моменту набуття прав на частку певною особою, контроль за здійсненням правочинів, предметом яких є частка у статутному капіталі ТОВ та проведенням загальних зборів, виплатою дивідендів та забезпеченням виконання зобов'язань. Попри численні переваги обліку часток Центральним депозитарієм цінних паперів, переважна частина товариств найближчим часом не скористається цим ресурсом, що зумовлює необхідність закріплення чітких законодавчих механізмів обороту часток як об'єктів цивільних прав. Державна реєстрація відомостей про кожного із учасників ТОВ та розмір їх часток у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб має отримати законодавче закріплення як юридичного факту, що опосередковує виникнення, перехід та припинення прав на це майно, що усуватиме правову невизначеність моменту переходу права власності на частки товариства. Надійні механізми фіксації прав на частки у статутному капіталі ТОВ є невід'ємною частиною всього механізму захисту від неправомірних посягань на частку у статутному капіталі такого товариства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Спасивцев Д. С. Реєстрація речових прав на нерухоме майно як конструкція юридичного факту в майнових правовідносинах. *Право і суспільство*. 2015. № 6-2. Ч. 3. С. 65–70.
2. Смітюх А. В. Корпоративний пай (частка) як об'єкт речових прав у контексті новітньої судової практики Верховного Суду. В кн. *Корпоративне право крізь призму судової практики* : монографія / за ред. І. В. Спасиво-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2021. С. 176–215.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань»: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 19 липня 2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#n1110> (дата звернення: 02.04.2024).
5. Спасиво-Фатеева І. В. Корпоративні спори: правові позиції Верховного Суду та коментарі науковців. / за заг. ред. І. В. Спасиво-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2019. 280 с.
6. Беляневич О. А. Про визначення розміру статутного капіталу та визначення часток учасників ТОВ як способу захисту корпоративних прав. *Економіка та право*. 2023. № 2. С. 13–25.
7. Майданик Р., Майданик Н., Попова Н. Переосмислення загальної частини речового права в умовах європеїзації та кодифікації. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 39–54.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.11.2018 року у справі № 488/5027/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81842003> (дата звернення: 02.04.2024).
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30.06.2020 року у справі № 19/028-10/13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90458901> (дата звернення: 02.04.2024).
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08.06.2021 року у справі № 906/1336/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235822> (дата звернення: 02.04.2024).
11. Спасиво-Фатеева І. В. Архітектура корпоративного права. Короткий огляд корпоративного законодавства України із зазначенням принципових засад його реформатування. В кн. *Корпоративне право крізь призму судової практики* : монографія / за ред. І. В. Спасиво-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2021. С. 8–30.
12. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 року № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n2266> (дата звернення: 06.04.2024).
13. Кравчук А. Облік часток ТОВ та ТДВ в системі Центрального депозитарію. URL: <https://akpartners.com.ua/oblik-chastok-tov-ta-tdv-v-systemi-tsentralnoho-depozytariiu> (дата звернення: 12.03.2024).
14. Про депозитарну систему : Закон України від 6 липня 2012 року № 5178-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#n1081> (дата звернення: 10.04.2024).
15. Порядок ведення облікової системи часток товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю, затверджений рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 17 травня 2023 року № 525. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0525863-23#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
16. Пальчук П. М. Деякі аспекти правового регулювання обліку часток учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 5. С. 240–246. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290682/284299> (дата звернення: 23.03.2024).
17. Інтерв'ю з командою Національного депозитарію України ДУ: облік часток ТОВ у системі центрального депозитарію : Vasil Kisil@Partners від 24.10.2023 (дата звернення: 10.04.2024).